

ACTA

ožujak 2012.

Upozorenje

Podaci, informacije, tvrdnje i stavovi navedeni u ovom dokumentu nastali su dobrom namjerom i dobrom voljom te profesionalnim radom CIS-ovih stručnjaka, a temelje se na njihovom znanju i petnaestak godina iskustva u radu u informacijskoj sigurnosti. Namjera je da budu točni, precizni, aktualni, potpuni i nepristrani.

Ipak, oni su dani samo kao izvor informacija i CIS ne snosi nikakvu izravnu ili posrednu odgovornost za bilo kakve posljedice nastale korištenjem podataka iz ovog dokumenta.

Ukoliko primijetite bilo kakve netočnosti, krive podatke ili pogreške u ovom dokumentu, ili imate potrebu komentirati sadržaj molimo Vas da to javite elektroničkom poštom na adresu info@CIS.hr.

O CIS-u

CIS izrađuje pregledne dokumente (eng. white paper) na teme iz područja informacijske sigurnosti koji će biti korisni zainteresiranoj javnosti, a u svrhu **podizanje njezine svijesti o informacijskoj sigurnosti i sposobnosti za čuvanje i zaštitu informacija i informacijskih sustava**. Pored toga, CIS razvija i održava mrežni portal www.CIS.hr kao referalnu točku za informacijsku sigurnost za cjelokupnu javnost; izrađuje obrazovne materijale namijenjene javnosti; organizira događaje za podizanje svijesti o informacijskoj sigurnosti u javnosti i pojedinim skupinama te djeluje u suradnji sa svim medijima.

CIS **okuplja mlade** zainteresirane za informacijsku sigurnost i radi na njihovom pravilnom odgoju i obrazovanju u području informacijske sigurnosti te pripremu za **profesionalno bavljenje informacijskom sigurnošću**.

Centar informacijske sigurnosti [CIS] nastao je 2010. godine na poticaj Laboratorija za sustave i signale [LSS] Zavoda za elektroničke sustave i obradbu informacija Fakulteta elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, a kao posljedica 15togodišnjeg rada na istraživanju, razvoju i primjeni informacijske sigurnosti. LSS je među ostalim potaknuo osnivanje CARNetovog CERTa i sudjelovao u izradi Nacionalnog programa informacijske sigurnosti RH.

Smisao CISa je da bude **referentno mjesto za informacijsku sigurnost** za javnost, informatičare i posebno za mlade te da sustavno podiže njihovu svijest i sposobnosti u području informacijske sigurnosti.

Rad CISa podržava Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, a omogućuju sponzori.

Prava korištenja

Ovaj dokument smijete:

- Dijeliti - umnožavati, distribuirati i priopćavati javnosti,
- Remiksirati - prerađivati djelo

pod sljedećim uvjetima:

- Imenovanje - Morate priznati i označiti autorstvo djela na način da bude nedvojbeno da mu je autor Laboratorij za sustave i signale, Fakulteta elektrotehnike i računarstva, Sveučilišta u Zagrebu. To morate napraviti na način koji ne sugerira da Vi ili Vaše korištenje njegova djela imate izravnu podršku LSSa.
- Nekomercijalno - Ovo djelo ne smijete naplaćivati ili na bilo koji način koristiti u komercijalne svrhe.
- Dijeli pod istim uvjetima - Ako ovo djelo izmijenite, preoblikujete ili koristeći ga stvarate novo djelo, preradu možete distribuirati samo pod licencom koja je ista ili slična ovoj i pri tome morate označiti izvorno autorstvo Laboratorija za sustave i signale, Fakulteta elektrotehnike i računarstva, Sveučilišta u Zagrebu.

Detalji licence dostupni su na: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/hr/legalcode>

Sadržaj

1. UVOD	4
2. BORBA PROTIV PIRATSTVA	5
2.1. PIRATSTVO I SIGURNOST	6
3. ACTA	7
3.1. ŠTO JE ACTA?	7
3.1.1. <i>Sadržaj ACTA-e</i>	7
3.2. KRONOLOGIJA I ZEMLJE SUDIONICE.....	8
3.3. KONTROVERZE.....	9
3.3.1. <i>Nedostatak demokratske vjerodostojnosti</i>	9
3.3.2. <i>Prijetnje slobodi govora i pristupu kulturi</i>	10
3.3.3. <i>Prijetnje privatnosti</i>	10
3.3.4. <i>Zapreka inovacijama</i>	10
3.3.5. <i>Štetnost trgovini</i>	11
3.3.6. <i>Nedostatak pravne jasnoće</i>	11
3.3.7. <i>Prosvjedi protiv ACTA-e u Europi</i>	11
3.4. ARGUMENTI ZA I PROTIV	13
3.5. ACTA U HRVATSKOJ	14
4. SOPA I PIPA	14
4.1. SOPA.....	14
4.2. PIPA	15
5. BUDUĆNOST ACTA-E	16
6. ZAKLJUČAK	17
LEKSIKON POJMOVA	18
REFERENCE	19

1. Uvod

U posljednje vrijeme svjedoci smo iznimne pažnje ne samo internetskih krugova nego i čitave društvene zajednice prema jednom sporazumu. Riječ je o sporazumu oko kojeg se vode mnoge polemike, zbog kojeg su održani brojni prosvjedi širom Europe, skupljeni milijuni glasova u internetskim peticijama te protiv čijih je zagovornika anonimna hakerska skupina Anonymus (Slika 1) pokrenula internetsku odmazdu rušeći poslužitelje na kojima se nalaze web stranice dotičnih osoba, organizacija i tvrtki, zagovornika tog sporazuma. Riječ je dakako o ACTA-i (eng. Anti-Counterfeiting Trade Agreement, ACTA), Trgovačkom sporazumu o borbi protiv krivotvorenja. Ono što ga čini toliko važnim i aktualnim su s jedne strane zahtjevi vlasnika autorskih prava i intelektualnog vlasništva za zaštitom svojih djela i dobara od neovlaštenog kopiranja i krivotvorenja. S druge pak strane stoje temeljna ljudska prava, pravo na slobodu govora i privatnost, koja bi provedbom ovog sporazuma mogla biti narušena.

U ovom dokumentu dan je kratak pregled povijesnih aktivnosti i zakona u svrhu sprečavanja piratstva te su opisani sigurnosni rizici koje nose piratski programi. U trećem poglavlju detaljno je opisana ACTA, njezin razvoj, argumenti za i protiv te situacija vezana uz ACTA-u u Hrvatskoj. Četvrto poglavlje donosi opis dva zakona koja su u svojoj osnovi vrlo slična ACTA-i, riječ je o SOPA-i i PIPA-i. U šestom poglavlju dan je pogled u budućnost ACTA-e.

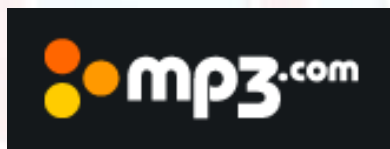

*Slika 1. Maska s likom Guya Fawkesa
Izvor: adancersprism.com*

2. Borba protiv piratstva

Borba protiv piratstva u svijetu traje već više od dva desetljeća i javila se usporedno s pojavom i razvojem digitalnih tehnologija. Glavni nositelji ove borbe su izdavačke i diskografske kuće, filmski i producerski studiji, tvrtke koje se bave izradom programske podrške te u općenitom slučaju gotovo svi nositelji autorskih prava koji su se našli na udaru piratstva. U nastavku je prema [4] dan kratak povijesni pregled značajnih događaja u SAD-u vezanih uz borbu protiv piratstva te su navedeni neki od glavnih zakonskih pokušaja borbe protiv piratstva u posljednjih dvadesetak godina:

- **1992:** Američki kongres usvojio je zakon o kućnom snimanju audio zapisa (eng. *Audio Home Recording Act*) koji je naložio da digitalni audio uređaji moraju imati ugrađenu zaštitu od kopiranja, zakon je također nametnuo porez na prazne medije kako bi nadoknadio štetu prouzročenu digitalnim piratstvom.
- **1997:** Američki kongres usvojio je zakon protiv elektroničke krađe (eng. *No Electronic Theft, NET*) koji je promijenio zakonske kazne za kršenje autorskih prava.
- **1997:** Izdavačka industrija pokušala je tužiti proizvođače prvih uređaja za reprodukciju MP3 zapisa, no sud je odbacio ovu tužbu.
- **1998:** Američki je kongres usvojio milenijski zakon o digitalnim autorskim pravima (eng. *Digital Millennium Copyright Act, DMCA*), kojim je praktički Hollywoodu dana moć da nadzire dizajn uređaja potrošačke elektronike namijenjenih prvenstveno zabavi. Sve je to učinjeno kako bi se povezale nove tehnologije i okviri upravljanja digitalnim pravima (eng. *Digital Rights Management, DRM*). Posljedica ovog zakona je primjerice nemogućnost ubrzavanja ili preskakanja reklama na DVD-u (eng. *Digital Versatile Disc*) ako njegov izdavač to zatraži.
- **2000:** Izdavačka industrija prisilila je servis My.MP3.com na povlačenje iz posla. My.MP3.com (Slika 2) je bio jedan od prvih servisa 'glazbe u oblacima' (eng. *cloud music*) te nije bio stranica namijenjena razmjeni datoteka. Umjesto toga omogućavao je korisnicima slušanje njihovih glazbenih zbirki za vrijeme vožnje.

Slika 2. Logo My.MP3.com

Izvor: Wikipedia

- **rane 2000-te:** Pod pritiscima Hollywooda mnoge države prihvaćaju zakone koji kriminaliziraju snimanje filmova (najčešće u kinu) s kućnim kamerama.
- **2003:** Izdavačka industrija započela je s tužbama protiv pojedinačnih djelatnika datoteka.
- **2004:** Hollywood je tužio Kaleidescape zbog stvaranja "DVD jukeboxa", proizvoda koji je omogućavao korisnicima *ripanje* DVD-a i prikazivanje njihovog sadržaja na različitim uređajima u njihovom kućanstvu. Parnica je još uvijek u tijeku i sa sigurnošću se može reći da je spriječila nastanak sličnih proizvoda.
- **2005:** Zatvoren je servis za razmjenu datoteka Grokster nakon dugotrajne sudske bitke.
- **2007:** Hollywood je tužio MP3tunes, još jednu stranicu za 'glazbu u oblacima' koju je pokrenula ista osoba kao i My.MP3.com. Parnica je još uvijek u tijeku.
- **2008:** Američki kongres usvojio je zakon o prioritetu resursa i organizacije za intelektualno vlasništvo (eng. *Prioritizing Resources and Organization for Intellectual Property Act, PRO-IP*) koji povećava kazne za kršenje zaštitnog znaka, patenta i autorskih prava.
- **2010:** Federalna vlada počela je plijeniti domene optuženih piratskih stranica koristeći ovlasti koje su joj dane PRO-IP zakonom. Rezultat svega je nekoliko dvojbenih pljenidbi i nekolicina izravnih grešaka.
- **2011:** Američka vlada zatražila je izručenje britanskog studenta zbog vođenja 'stranice poveznica' (eng. *link site*), premda niti on niti njegov poslužitelj nisu bili smješteni u SAD-u za vrijeme dok je vodio stranicu, a nije niti sigurno je li prekršio britanske zakone.

- **2011:** Pod pritiskom Obamine administracije većina pružatelja internetskih usluga prihvatila je dobrovoljni sustav kroz koji će uskoro imati značajniju ulogu u provođenju zaštite autorskih prava na svojim mrežama.
- **2012:** SAD su ugasile stranicu za pohranu sadržaja Megaupload, na kojoj je bilo pohranjeno mnogo nedozvoljenog sadržaja te je bila jedna od najposjećenijih stranica na svijetu. Uhićen je i vlasnik stranice Kim Dotcom.

2.1. Piratstvo i sigurnost

Piratstvo i sigurnost dva su poprilično oprečna pojma. Naime, *crackani* piratski programi (Slika 3) jedan su od glavnih načina zaraze računala zlonamjernim programima (eng. *malware*). *Crackanje* programa [6] je izmjena programa kako bi se uklonila ili onemogućila obilježja koja su nepoželjna za osobu koja *cracka* program, a najčešće se to odnosi na metode zaštite programa kao što su zaštita od kopiranja, serijski broj, probna ili demo inačica, sklopovski ključ, provjere datuma i slično. Korištenje *crackanih* programa je, naravno, ilegalno, a osim toga je i vrlo rizično s aspekta računalne sigurnosti.

Slika 3. Crackanje programa
Izvor: wired.com

Većina *crackera*¹ uz *crackane* programe dodaje trojanske konje (eng. *Trojan horse*, *Trojan*) vlastite izrade koje antivirusni programi teško otkrivaju. Mnogi *crackovi* sadrže i špijunski program (eng. *spyware*). Trojanski konji omogućuju *crackeru* pristup žrtvinom računalu, što je naročito opasno ako se to računalo koristi za plaćanje kreditnim karticama ili za Internet bankarstvo. Na taj način *cracker* ima pristup lozinkama i serijskim brojevima kreditnih i bankovnih kartica. Špijunski program pak može prouzročiti mnoge negativne stvari u računalu. Jedna od pretpostavki bi mogla biti da su stranice koje sadrže serijske brojeve za programe sigurnije od *crackanih* programa jer ne zahtijevaju nikakva preuzimanja ili instalacije, no to je prilično pogrešna pretpostavka. Naime, stranice na kojima se nalaze serijski brojevi su iznimno opasna mjesta. Mnoge takve stranice iskorištavaju sigurnosne propuste u žrtvinom internetskom pregledniku te mogu instalirati trojanske konje, špijunske programe i zloćudne programe na njezino računalo. Čak i sama potraga za stranicama na kojima se nalaze serijski ključevi može biti potencijalno opasna, [5].

¹ Osoba koja se bavi *crackanjem* softvera, a uglavnom koristi svoja znanja i otkrića kako bi nanijela nekome štetu.

3. ACTA

3.1. Što je ACTA?

Trgovački sporazum o borbi protiv krivotvorenja, ACTA, () je međunarodni sporazum čiji je cilj uspostavljanje međunarodnih standarda za provedbu zaštite intelektualnih prava [2]. Sporazum je namijenjen uspostavljanju međunarodnog pravnog okvira usmjerenog na krivotvorenu robu, generičke lijekove te kršenje autorskih prava na Internetu. Osim toga, trebao bi stvoriti novo upravljačko tijelo izvan postojećih foruma, kao što su Svjetska trgovinska organizacija (eng. *World Trade Organisation, WTO*), Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (eng. *World Intellectual Property Organization, WIPO*) te Ujedinjeni narodi (eng. *United Nations, UN*).

Sporazum je u listopadu 2011. godine potpisalo 8 zemalja, a u siječnju 2012. godine potpisnicima se pridružila i Europska unija te njezine 22 članice.

Konačna verzija ACTA-e na hrvatskom jeziku dostupna je na sljedećoj poveznici [1]:

http://www.index.hr/images2/ACTA_Index_konacna.pdf

3.1.1. Sadržaj ACTA-e

Konačna verzija ACTA-e, objavljena 15. travnja 2011. Godine, sadrži 6 poglavlja s 45 članaka. Kratki sadržaj po poglavljima dan je u nastavku:

- **Poglavlje I: Uvodne odredbe i opće definicije**
  - Opisuje doseg sporazuma kao i odnose prema drugim sporazumima.
- **Poglavlje II: Pravni okvir za uvođenje prava na intelektualno vlasništvo**
  - Podijeljeno je u 5 odjeljaka. Prvi odjeljak donosi uvodne odredbe. U drugom odjeljku nositeljima prava na intelektualno vlasništvo omogućuje se pristup civilnim sudskim postupcima. Također, mogu zahtijevati uništavanje piratske autorske robe i robe s krivotvorenom robnom markom. Pravosudni organi ovlašteni su da poštuju svaku zakonsku mjeru vrijednosti koju predloži nositelj prava, a u koju je uključena izgubljena dobit, vrijednost povrede roba ili tržišna cijena robe. Čitav peti odjeljak posvećen je provođenju prava na intelektualno vlasništvo u digitalnom okruženju.
- **Poglavlje III: Prakse provođenja**
  - Svaka ugovorna strana potiče razvoj specifičnih znanja i iskustava svojih nadležnih tijela odgovornih za provedbu prava na intelektualno vlasništvo te potiče prikupljanje i analizu statističkih podataka u vezi s kršenjem provođenja prava na intelektualno vlasništvo te prikupljanje informacija o najboljim načinima sprečavanja i borbe protiv istih.
- **Poglavlje IV: Međunarodno sudjelovanje**
  - Definira se međusobna suradnja između zemalja potpisnica kao i razmjena informacija. Opisuje uzajmnu suradnju članica u izgradnji kapaciteta i tehničkoj pomoći.
- **Poglavlje V: Institucionalno uređenje**
  - U 36. članku ugovorne strane osnivaju Odbor ACTA-e kao upravljačko tijelo u kojem su zastupljene sve strane. Odbor nije uključen u pojedinačne slučajeve, nego nadzire provođenje sporazuma, odlučuje o uvjetima pristupanja bilo kojeg člana WTO-a ovom ugovoru i slično. Odbor donosi odluke konsenzusom.
- **Poglavlje VI: Zaključne odredbe**
  - Naglašava glavne principe i procedure uzimajući u obzir status i izvršavanje sporazuma.

3.2. Kronologija i zemlje sudionice

Početak priče o ACTA-i seže u 2006. godinu kao pokušaj zajedničkog odgovora na piratske inačice djela zaštićenih autorskim pravima i globalnu trgovinu krivotvorenim robom [2]. S njezinim razvojem 2006. godine započinju SAD i Japan. Kanada, a Švicarska i Europska unija (koju u pregovorima zastupaju Europska komisija, zemlja predsjedatelj Europske unije i zemlje članice) pridružuju se preliminarnim razgovorima tijekom 2006. i 2007. godine. Službeni pregovori započinju u lipnju 2008. godine u Ženevi i u njima sudjeluju sljedeće zemlje: Australija, Europska unija, Japan, Jordan, Južna Koreja, Kanada, Meksiko, Maroko, Novi Zeland, SAD, Singapur, Švicarska te Ujedinjeni Arapski Emirati.

U travnju 2010. godine službeno je objavljen prvi službeni tekst nacрта, a godinu dana kasnije, u travnju 2011. godine, objavljen je konačan tekst sporazuma na engleskom, francuskom i španjolskom jeziku. U listopadu iste godine u Tokiju prve zemlje koje su formalno potpisale sporazum bile su:

- Australija,
- Japan,
- Južna Koreja,
- Kanada,
- Maroko,
- Novi Zeland,
- SAD i
- Singapur.

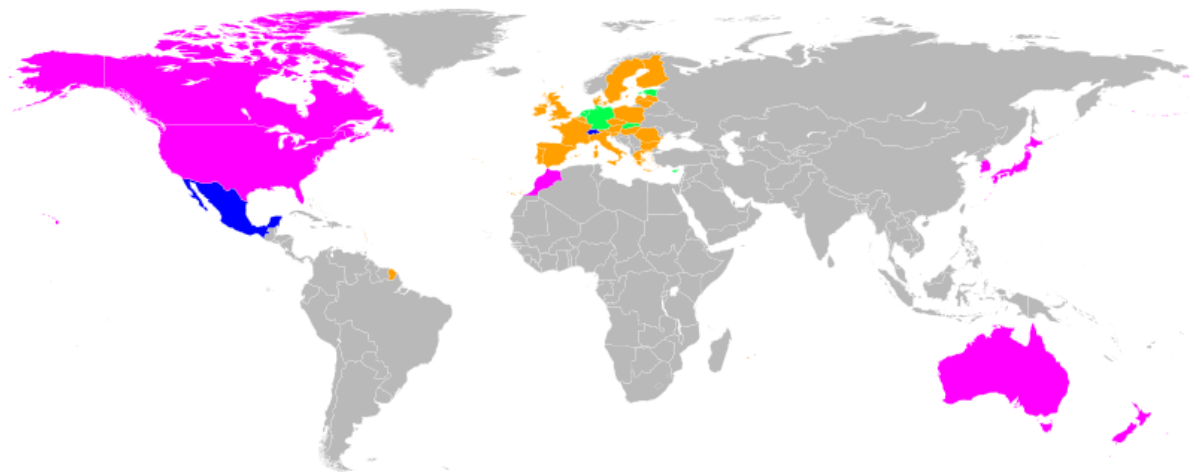
Europska unija, Meksiko i Švicarska tada nisu potpisale sporazum, no izrazile su podršku i dale obećanje kako će potpisati sporazum u budućnosti. Dana 26. siječnja 2012. godine Europska unija i 22 njezine članice potpisale su sporazum u Tokiju². Karta svijeta s označenim državama sudionicama pregovora te državama potpisnicama sporazuma prikazana je pregledno slikom (Slika 4). Dana 3. veljače 2012. godine Poljska je objavila zamrzavanje procesa ratifikacije sporazuma zbog, kako je navedeno, "...nedovoljnih savjetovanja prije potpisivanja sporazuma u siječnju, a zbog potvrde da je sporazum potpuno siguran za poljske građane". Još neke zemlje članice Europske unije koje su potpisnice sporazuma³ kao i tri nepotpisnice sporazuma (Nizozemska, Njemačka i Slovačka) odlučile su zaustaviti proces ratifikacije sporazuma. Ove odluke posljedica su i oštih kritika i prosvjeda javnosti u navedenim europskim zemljama.⁴ Konačno, 17. veljače 2012. godine poljski premijer Donald Tusk objavio je kako Poljska neće ratificirati ACTA-u. Tusk, koji je u početku bio gorljivi zagovornik ovog sporazuma, ovu odluku pojasnio je sljedećim riječima: "*Bio bi grijeh i dalje zadržati uvjerenje koje je pogrešno. Ovaj sporazum naprosto ne odgovara stvarnosti 21. stoljeća. Bitka za vlasnička prava ipak mora poštovati pravo na slobodu*". Poljsko odustajanje od ratificiranja sporazuma izuzetno je značajno uzme li se u obzir činjenica kako sporazum ne može stupiti na snagu u čitavoj Europskoj uniji ako ga makar i jedna članica odbije ratificirati, uz obavezno odobrenje Europskog parlamenta i Vijeća.

² Cipar, Estonija, Nizozemska, Njemačka i Slovačka su članice koje nisu potpisale sporazum.

³ Bugarska, Češka, Letonija, Litva i Slovenija.

⁴ Više o tome u poglavlju 3.3. Kontroverze.

- Potpisnici**
- Potpisnici pokriveni potpisom EU**
- Nepotpisnici pokriveni potpisom EU**
- Ostale zemlje uključene u izradu sporazuma**

*Slika 4. Karta zemalja sudionica i zemalja potpisnica ACTA-e
Izvor: Wikipedia*

3.3. Kontroverze

ACTA je prvi puta došla u pažnju javnosti u svibnju 2008. godine kada je Wikileaks objavio diskusijski dokument o ACTA-i. U to vrijeme nije postojao nacrt sporazuma, no ovaj dokument je sadržavao početna stajališta strana koje su bile uključene u pregovore. U veljači 2009. godine *procurili* su novi detalji, a u njima je navedena podjela na 6 poglavlja, koja je prisutna i u konačnoj inačici. *Curenje* informacija nastavilo se u ožujku i studenom 2010. godine kada su objavljeni dokumenti, odnosno njihovi dijelovi, koji su nedugo zatim i službeno objavljeni.

Iako su već i tijekom samog nastajanja ACTA-e postojale određene kontroverze, glavnina njih javila se sa službenom objavom i potpisivanjem sporazuma [7]. Glavne zamjerke ovom sporazumu mogu se podijeliti u nekoliko kategorija:

- **nedostatak demokratske vjerodostojnosti,**
- **prijetnje slobodnom govoru i pristupu kulturi,**
- **prijetnje privatnosti,**
- **zapreka inovacijama,**
- **štetnost trgovini,**
- **nedostatak pravne jasnoće.**

U nastavku će pobliže biti opisana svaka od ovih kategorija uz pojašnjene argumente protiv ACTA-e, prema [3].

3.3.1. Nedostatak demokratske vjerodostojnosti

Kao glavne zamjerke ACTA-i na području demokracije prilikom njezina donošenja navode se:

- **zaobilaženje ustanovljenih višestranih foruma**, kao što su Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo i Svjetska trgovinska organizacija, koje su temeljene na demokratskim principima i otvorenosti,
- **pregovaranje iza zatvorenih vrata**, izostavljajući većinu zemalja u razvoju,
- **nastojanje stvaranja nove institucije, 'Vijeća ACTA-e'**, kroz nejasan proces, bez definiranja jamstava i obaveza tog novog tijela s ciljem otvorenog, transparentnog i jasnog djelovanja,
- **neizabrano 'Vijeće ACTA-e' bit će odgovorno za izvođenje i tumačenje sporazuma**, a čak će biti u mogućnosti predlagati amandmane sporazumu nakon što on bude usvojen bez ikakve javne odgovornosti,
- do ovog trenutka, **niti jedna strana iz ACTA-e nije javnosti osigurala pristup pregovaračkim dokumentima**, koji su nužni za interpretaciju mnogih višeznačnih i nejasnih dijelova teksta,
- **Komisija nije provela posebnu procjenu utjecaja za ACTA-u**, već je koristila stare procjene. Nisu provedene procjene utjecaja ACTA-e na temeljna prava, posebno u odnosu na treće zemlje koje najčešće nemaju jednake zakonske regulative za privatnost i slobodu govora kao Europska unija.

3.3.2. Prijetnje slobodi govora i pristupu kulturi

Upravo je područje slobode govora jedno od najkritičnijih područja u koje ACTA zadire. Glavne zamjerke u ovom području su:

- **interesi nositelja prava su stavljeni ispred slobode govora, privatnosti i ostalih temeljnih prava**,
- **ACTA želi prepustiti nadzor nad slobodom govora privatnim tvrtkama** budući da nameće obveze trećim stranama da nadziru online sadržaj, kao što su Internet posrednici, koji su slabo osposobljeni za regulaciju slobode govora,
- **ACTA može sprečavati korištenje kulturnog nasljeđa društva**, zbog mogućih kazni i kriminalnih prijetnji za korištenje djela čije vlasnike ili nositelje prava je teško ili nemoguće identificirati ili pronaći,
- **završna riječ sporazuma je nejasna i postoji opasnost od njezinog tumačenja na načine koji bi kriminalizirali velik broj građana za trivijalne prekršaje**.

3.3.3. Prijetnje privatnosti

Pored prijetnji slobodi govora, prijetnje korisnikovoj privatnosti spadaju u temeljna prava i svaka njihova povreda promatra se s posebnom pažnjom. Zamjerke su vezane uz davatelje internetskih usluga i njihov nadzor mreže:

- **ACTA tjera davatelje internetskih usluga da provode nadzor nad svojim mrežama i objave nositeljima prava osobne informacije navodnih prekršitelja**,
- **povećano oslanjanje na posrednike moglo bi pogrešno potaknuti davatelje internetskih usluga da provode nadzor nad svojim mrežama i primjenu ometajućih sredstava za identifikaciju navodnih prekršitelja**, kao što je široki nadzor komunikacija pomoću dubinske analize paketa, što predstavlja grubu povredu korisnikove privatnosti.

3.3.4. Zapreka inovacijama

Smatra se da bi uvođenje ACTA-e moglo imati negativne posljedice na inovacije:

- **ACTA bi na inovacije mogla djelovati poput hladnog tuša**. Treba imati na umu da inovacije, poput razvoja programa, često zalaze u sive zone, stoga djeluje neizbježno da će ACTA zamrznuti nove digitalne inicijative, kao i inicijative drugih

industrija, zbog straha od visokih novčanih kazni i kaznenih mjera u slučajevima nenamjernog kršenja intelektualnog vlasništva.

- **Oštrije kazne će stvoriti smetnje za poslovna pokretanja.**
- **ACTA bi mogla ohrabriti antikompetitivno ponašanje.** Primjerice, manje internetske tvrtke neće imati mogućnosti izvoditi tražene zahtjeve, što će omogućiti značajnu prednost većim konkurentima.

3.3.5. Štetnost trgovini

Globalna trgovina mogla bi doživjeti neočekivane poteškoće uvođenjem ACTA-e jer bi moglo doći do neravnopravnog položaja nekih strana. ACTA-i se u ovom pogledu zamjera sljedeće:

- Europska unija bi ACTA-u smatrala pravno obvezujućim sporazumom, no SAD je već razjasnio da ACTA-u vidi kao neobvezujući 'sporazum'. Ovo bi moglo stvoriti probleme pravne neodređenosti uzimajući u obzir status ACTA-e te bi konačno **moglo dati SAD-u povećanu prilagodljivost koja će osigurati natjecateljsku prednost nad Europskom unijom.**
- **Prijedlozi koji se odnose na dijelove ACTA-e koji se tiču privatnosti i slobode govora bit će znatno opasniji u zemljama s nedostatnim zakonodavstvom o temeljnim pravima.**
- **ACTA može stvoriti nepoštene zapreke u međunarodnoj trgovini.**

3.3.6. Nedostatak pravne jasnoće

Za ovako važan sporazum na svjetskoj razini jedna od ključnih stvari je jasno tumačenje i pravna jasnoća. Upravo se nedostatak ovog potonjeg zamjera ACTA-i:

- **jezik ACTA-e je nejasan**, što stvara pravne nesigurnosti u mnogim bitnim izrazima,
- **ACTA nije usklađena s trenutačnim pravnim standardima,**
- **ACTA ne uspijeva slijediti Europske standarde o zaštiti i promicanju cjelokupnosti, zajedništva i otvorenosti interneta.**

3.3.7. Prosvjedi protiv ACTA-e u Europi

Upravo prethodno navedeni nedostaci ACTA-e u više aspekata bili su glavni pokretač masovnih prosvjeda diljem Europe. Nezadovoljstvo se najprije javno iskazalo u Poljskoj nakon što je 19. siječnja 2012. godine objavljeno da će Poljska 26. siječnja 2012. potpisati sporazum. Brojne internetske stranice povezane s poljskom vladom od 21. siječnja napadnute su napadima uskraćivanja usluge (eng. *Denial of Service, DoS*). Dana 24. siječnja održan je i prvi javni prosvjed u Varšavi ispred ureda Europskog parlamenta⁵ na kojem je sudjelovalo preko tisuću ljudi. Nakon toga prosvjedi se šire Poljskom, ali i Europom. Dana 26. siječnja skupina poljskih političara svoje neslaganje sa sporazumom izrazila je nošenjem maski s likom Guya Fawkesa za vrijeme zasjedanja parlamenta. Slike ovog događaja brzo su se proširile svijetom (Slika 5).

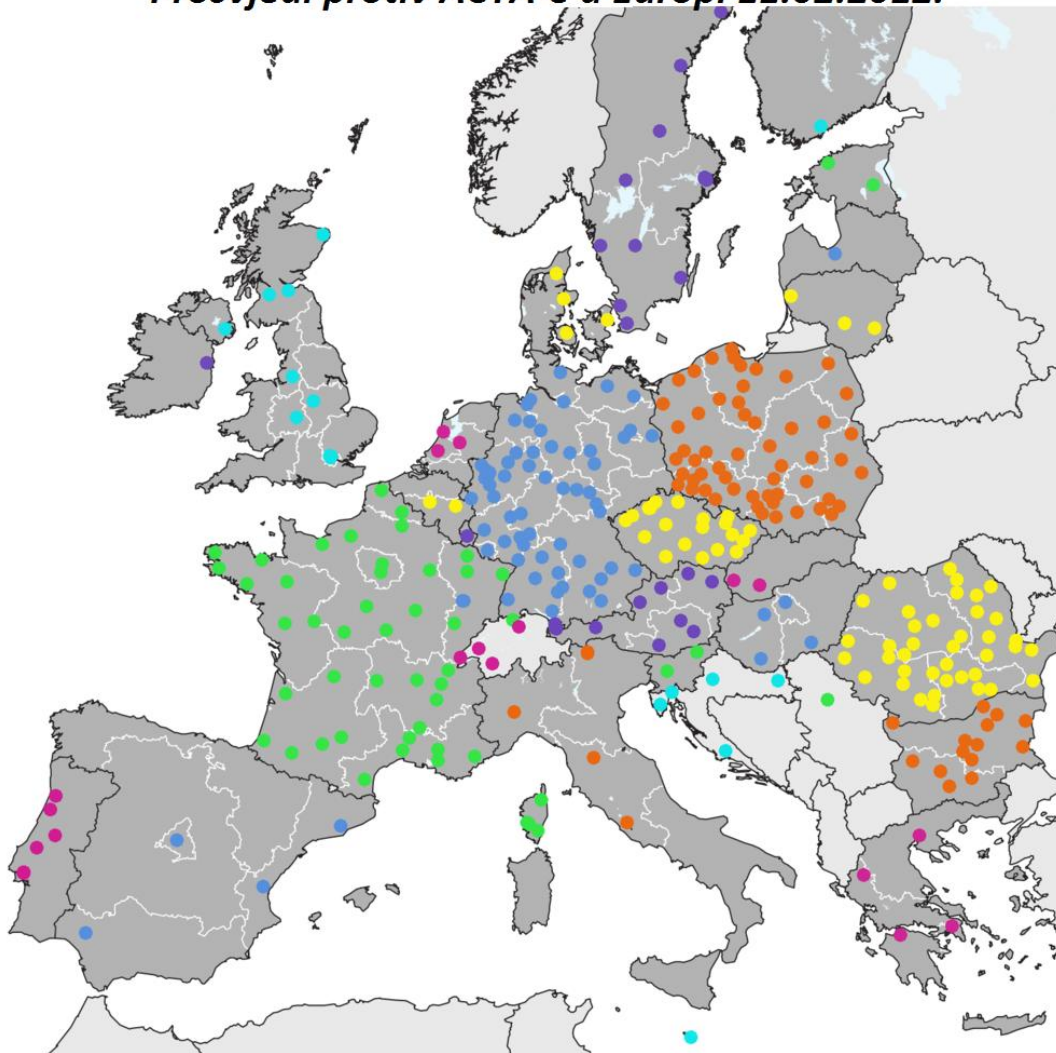
⁵ Europski parlament je tijelo Europske unije, čije članove izabiru izravno građani EU svakih pet godina, koliko traje mandat zastupnicima. Zajedno s Vijećem ministara čini zakonodavnu vlast Europske unije.

*Slika 5. Zastupnici u poljskom parlamentu s maskama Gya Fawkesa
Izvor: eutimes.net*

Dana 11. veljače 2012. godine održani su masovni prosvjedi protiv ACTA-e u više od 200 Europskih gradova (Slika 6). Drugi masovni prosvjedi diljem Europe održani su 26. veljače, doduše, uz manji odaziv u odnosu na prosvjede 11. veljače. Pored prosvjeda pokrenute su i brojne *online* peticije protiv ACTA-e u brojnim zemljama, koje su ukupno sakupile (do početka ožujka) nekoliko milijuna potpisa. Osim samih prosvjeda vjerojatno najzvučniji protivnici ACTA-e su anonimna hakerska skupina Anonymus. Oni su se istakli u rušenjima internetskih stranica vlada, institucija i tvrtki koje podupiru ACTA-u te su zajedno s maskom Gya Fawkesa postali simbol otpora ACTA-i.

Prosvjedi protiv ACTA-e u Europi 11.02.2012.

Slika 6. Karta europskih gradova u kojima su se 11. veljače 2012. održali prosvjedi protiv ACTA-e
Izvor: Wikipedia

3.4. Argumenti za i protiv

Zagovornici ACTA-e opisuju ovaj sporazum kao odgovor na povećanje globalne trgovine krivotvorenom i piratskom robom koja je zaštićena autorskim pravima. Još jedan argument za ACTA-u je i činjenica da su u razvoju sudjelovale i velike organizacije temeljene na intelektualnom vlasništvu poput Američkog udruženja pokretnih slika (eng. *Motion Picture Association of America, MPAA*), Farmaceutskih istraživača i proizvođača Amerike (eng. *Pharmaceutical Research and Manufacturers of America, PRMA*). Ukratko, argumenti za ACTA-u mogu se sažeti u činjenicu da će ACTA omogućiti učinkovitije suzbijanje kršenja autorskih prava i intelektualnog vlasništva te krivotvorene robe na svjetskoj razini.

S druge strane, argumenata protiv ACTA-e ima daleko više i oni su ukratko opisani u poglavljima 3.3.1. - 3.3.6. Protivnici ACTA-e ističu kako sporazum potencijalno ugrožava temeljna prava, poput slobode govora i privatnosti. Nadalje, tvrde kako su pregovori dobrim dijelom vođeni u tajnosti te da su iz njih bile isključene važne društvene skupine i zemlje u razvoju. Još jedan važan argument protiv ACTA-e jest i činjenica da u pregovorima nije sudjelovao niti jedan od četiri najveća proizvođača⁶ krivotvorene i piratske robe, a uz to su i javno obznaneli kako nemaju namjeru podržati ACTA-u jer ju smatraju preradikalnom.

⁶ Kina, Indija, Rusija i Brazil.

3.5. ACTA u Hrvatskoj

ACTA je zajedno s kontroverzama koje ju prate zaokupila veliku pažnju i hrvatske javnosti premda se još izravno ne tiče Hrvatske. No, skorašnjim ulaskom Hrvatske u Europsku uniju i prihvaćanjem europskih zakona ACTA bi mogla vrlo brzo biti važna za Hrvatsku. U tom smislu poželjno je da se hrvatska javnost detaljno informira o svim prednostima i nedostacima ACTA-e kao i o mogućim posljedicama njezina uvođenja. Mediji svih vrsta, kao i brojni internetski portali, blogovi i društvene mreže naveliko raspravljaju i pišu o ovoj vrućoj temi.

Na odaziv u Hrvatskoj naišli su i prosvjedi protiv ACTA-e koji su se održavali diljem Europe. Pa je tako u pet Hrvatskih gradova (Zagreb, Split, Osijek, Rijeka i Pula) 11. veljače 2012. godine održan prosvjed u sklopu masovnih prosvjeda u više od 200 europskih gradova. Iako odaziv nije bio prevelik poslana je jasna poruka protivljenja ACTA-i. Te je dijelom i zbog toga hrvatski predsjednik Ivo Josipović najavio organizaciju okruglog stola o ACTA-i na koji je najavio pozvati zagovornike i protivnike ACTA-e.

4. SOPA i PIPA

4.1. SOPA

Zakon o zaustavljanju *online* piratstva (eng. *Stop Online Piracy Act, SOPA*) je zakon predložen u američkom Predstavničkom domu u listopadu 2011. godine s ciljem provođenja borbe protiv nedopuštenog *online* trgovanja intelektualnim vlasništvom i krivotvorenom robom [8]. Zakon će omogućiti američkom Ministarstvu pravosuđa traženje sudskih naloga protiv internetskih stranica izvan nadležnosti SAD-a ako one budu optužene za kršenje autorskih prava ili ako te stranice omogućuju ili olakšavaju kršenje autorskih prava. Po dostavi sudskog naloga, američki pravobranitelj može zahtijevati od američkih pružatelja internetskih usluga, oglasnih mreža i sustava elektroničkog plaćanja (kao što je PayPal) prekid poslovanja s internetskim stranicama za koje se utvrdi da krše federalne zakone o intelektualnom vlasništvu. Pravobranitelj ujedno može zabraniti tražilicama prikazivanje poveznica na internetske stranice za koje je utvrđeno da krše federalne zakone o intelektualnom vlasništvu.

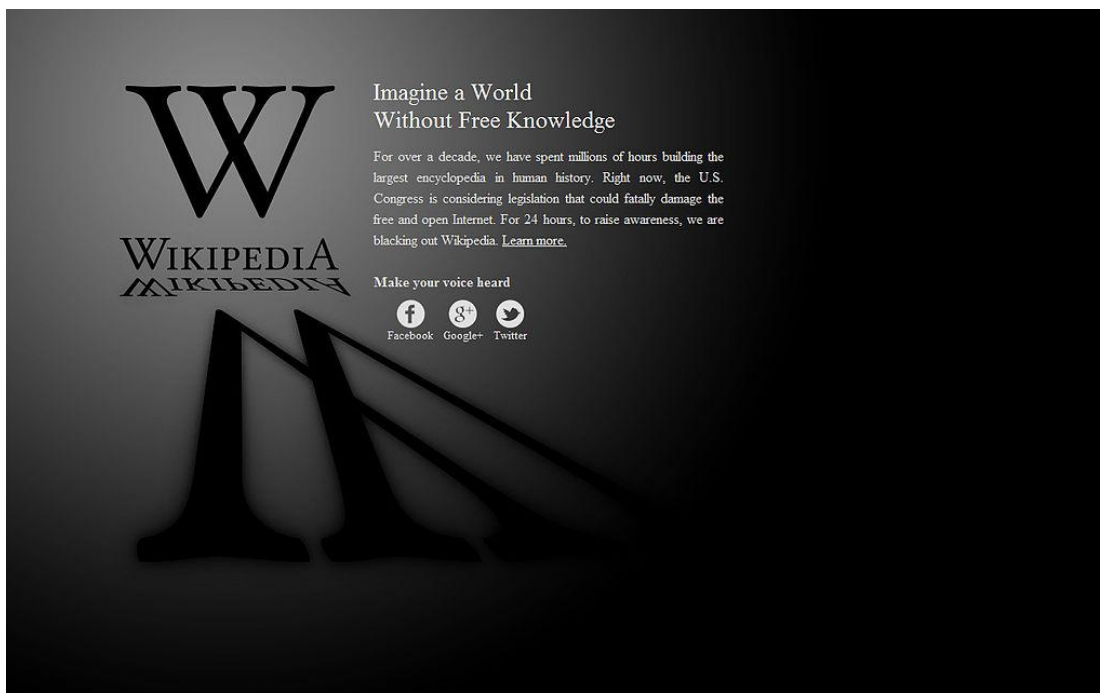
Zakon utvrđuje dva koraka za utvrđivanje odštete, koju mogu tražiti nositelji intelektualnog vlasništva čija su prava povrijeđena. Nositelj prava mora prvo u pisanom obliku obavijestiti sustav elektroničkog plaćanja ili oglasnu mrežu o identitetu internetske stranice. Oni pak moraju proslijediti obavijest i uskratiti usluge identificiranim internetskim stranicama, osim ako dotične internetske stranice ne pruže protuobavijest s obrazloženjem kako ne krše postojeće zakone. Nositelj prava nakon toga može tužiti američkog pružatelja usluga za štetu nastalu zbog nastavka pružanja usluga stranicama koje krše autorska prava ako je pružena protuobavijest, jednako kao i za štetu nastalu zbog nastavka pružanja usluga bez protuobavijesti.

Zakon osigurava zaštitu od odgovornosti američkim pružateljima usluga koji dobrovoljno ili po nalogu ovog zakona uskrate usluge internetskim stranicama koje krše autorska prava. Svaki nositelj autorskog prava koji svjesno lažno optuži neku internetsku stranicu za kršenje autorskih prava odgovoran je za nastalu štetu. Drugi odlomak predviđa povećanje kazne za *streaming* video datoteka kojima se krše autorska prava te za prodaju krivotvorenih lijekova, vojnih materijala ili robe široke potrošnje.

Zagovornici ovog zakona naglašavaju kako će on zaštititi tržište intelektualnog vlasništva te prateće industrije, radnih mjesta i poreza. Nadalje tvrde kako je neophodno poduprijeti provođenje zakona o autorskim pravima, posebice onih protiv stranih internetskih stranica, što obrazlažu činjenicom da današnji zakon ne pokriva strane internetske stranice koje krše autorska prava i intelektualno vlasništvo pa se snažno zalažu za uvođenje oštrijih mjera.

Protivnici pak naglašavaju kako je predloženi zakon prijetnja slobodi govora i inovacijama te da omogućuje provođenje zakona kako bi se zabranio pristup čitavim internetskim domenama zbog postavljanja nedopuštenog sadržaja na pojedini blog ili internetsku stranicu. Sve je veća zabrinutost da će SOPA premostiti namjenu da se koristi isključivo za zaštitu. Udruge knjižnica izrazile su zabrinutost kako će utjecaj zakona na strože provođenje zaštite autorskih prava dovesti do tužbi protiv knjižnica. Drugi pak dijele mišljenje kako bi brisanje domenskih imena moglo biti početak neviđene cenzure Weba i kršenje Prvog amandmana [9].

Mnoge internetske tvrtke među kojima su Google, Facebook, Yahoo, Mozilla i Twitter javno su se usprotivile SOPA-i. Pokrenut je čitav niz internetskih prosvjeda simboličnim zacrnjenjem stranica pa je tako diljem svijeta odjeknulo zamračenje stranica Wikipedie 18. siječnja 2012. godine (Slika 7).

*Slika 7. Zamračenje stranica Wikipedije u znak prosvjeda protiv SOPA-e
Izvor: Wikipedia*

4.2. PIPA

Zakon o sprečavanju stvarnih online prijetnji ekonomskoj kreativnosti i krađi intelektualnog vlasništva iz 2011. godine (eng. *Preventing Real Online Threats to Economic Creativity and Theft of Intellectual Property Act of 2011, Protect IP Act, PIPA*) prijedlog je koji se u američkom Senatu nalazi od svibnja 2011. Njegovo izglasavanje omogućilo bi američkoj vladi i tvrtkama da pokrenu zakonske mjere protiv bilo koje internetske stranice za koju smatraju da dozvoljava kršenje autorskih prava, bez obzira na to nalazi li se ta stranica u SAD-u (domena, hosting) ili ne.

Neke od ovlasti koje bi američka vlada i tvrtke dobile donošenjem ovog zakona su, [10]:

- Vlada će moći prisiliti pružatelje internetskih usluga da zabrane pristup stranicama za koje se smatra kako dozvoljavaju kršenje autorskih prava,
- Vlada će moći tražiti tražilice (primjerice Google, Bing, Yahoo), blogove (primjerice Blogger), direktorije ili bilo koju internetsku stranicu da iz svog sadržaja ukloni zabranjene stranice,
- Vlada će moći prisiliti oglašivače (primjerice Google AdSense) da uklone svoje oglase iz zabranjenih stranica, kako i onih stranica koje podržavaju zabranjene stranice,
- tvrtke će moći tužiti svaku stranicu koja se pokrene nakon stupanja na snagu ovog zakona, za koju smatraju da ne čini dovoljno u sprečavanju povrede autorskih prava.

5. Budućnost ACTA-e

Budućnost ACTA-e poprilično je neizvjesna te su otvorene različite mogućnosti raspleta čitave fame koja se oko nje stvorila. Kao što je ACTA od zatvorenih sastanaka došla na svjetlo javnosti, moguće je očekivati da će njezini tvorci biti u stanju barem saslušati, ako ne i uvažiti, argumente njezinih protivnika. U lipnju 2012. godine očekuje nas možda i konačno razrješenje cijele situacije. Tada je naime najavljeno izjašnjavaње Europskog parlamenta o ACTA-i. Do tada će se zasigurno nastaviti rasprave, prosvjedi te aktivnosti anonimne hakerske skupine Anonymus. No novo svjetlo lipanjskom izjašnjavaњу Europskog parlamenta mogla bi dati nedavna objava poljskog premijera kako Poljska neće ratificirati ACTA-u, jer da bi se neki zakon primjenjivao u čitavoj Europskoj uniji moraju ga ratificirati sve zemlje članice. Ta vijest natjerala je i čelnike ostalih zemalja Europske unije da dva puta promisle prije nego donesu odluku.

U svakom slučaju, u mjesecima pred nama znat će se nešto više o razvoju događaja vezanih uz prihvaćanje ili odbijanje ACTA-e. A povijest će pokazati je li to bio uspješan pokušaj zaštite autorskih prava i intelektualnog vlasništva ili pak značajna degradacija temeljnih prava, slobode govora i privatnosti.

6. Zaključak

Borba protiv piratstva i krivotvorina općenito je dugotrajna i složena. Zasiurno će se nastaviti i u budućnosti te vjerojatno nikad neće niti prestati. No ono što se može učiniti jest da se piratstvo pokuša svesti na što manju mjeru. To nažalost nije moguće bez strogih zakona, no pritom treba paziti da se ne zadire u područja temeljnih prava, slobode govora i privatnosti. ACTA je samo jedan u nizu pokušaja kojim se nastoje zaštititi autorska prava te intelektualno vlasništvo, no zbog svojih kontroverznih odrebi našla se na udaru kritika javnosti.

Sljedećih nekoliko mjeseci pokazat će u kojem će se pravcu razvijati čitava ova situacija; hoće li se nastaviti prosvjedi protiv ACTA-e, hoće li Anonymusi i dalje nastaviti svoju borbu, hoće li sadašnji zagovornici ACTA-e preispitati svoja stajališta, hoće li se pronaći kompromis, te konačno, hoće li se na ovaj način spriječiti kršenje autorskih prava i intelektualnog vlasništva. Pitanje prihvaćanja ili odbacivanja ACTA-e i dalje ostaje otvoreno pitanje, no ostaje nada kako se postojeći problem može riješiti na prihvatljiv i zadovoljavajuć način, uz zadovoljstvo svih kojih se on tiče.

Na kraju, možemo postaviti pitanje je li ugrožavanje temeljnih prava svakog čovjeka, poput slobode govora i privatnosti, prevelika cijena koju treba platiti kako bi se zaštitili nositelji i njihova autorska i intelektualna prava?

Leksikon pojmova

DOS napad - Napad uskraćivanjem usluge

Napad na sigurnost na način da se određeni resurs opterećuje onemogućujući mu normalan rad.
<http://searchsoftwarequality.techtarget.com/definition/denial-of-service>

IP - IP protokol - Internet Protocol

IP je jedan od glavnih protokola u Internetu, a koristi se za usmjeravanja paketa kroz Internet. U tu namjenu, dodjeljuje IP adrese izvora paketa i njegovog odredišta na temelju kojih će se paketi usmjeravati kroz nekoliko računalnih mreža.

http://compnetworking.about.com/od/networkprotocolsip/g/ip_protocol.htm

DRM - Digital Rights Management

Predstavlja širok skup pravila, tehnologija i alata kojima je cilj osigurati pravilnu uporabu digitalnog sadržaja. Osnovna izvedba svih DRM tehnologija se zasniva na nekom obliku šifriranja sadržaja. Ukoliko se sadržaj ne šifrira nije moguće ograničiti pristup tom sadržaju. Iz tog razloga većina DRM tehnologija šifrira autorski sadržaj pokušavajući što bolje sakriti tajni ključ za dešifriranje i ograničiti tok podataka nakon dešifriranja.

<http://www.wisegeek.com/what-is-drm.htm>

Spyware - Maliciozni program koji se koristi za špijunažu.

Špijunski program (engl. Spyware) je program koji se tajno instalira na računalo kako bi presretao ili potpuno preuzeo kontrolu nad računalom bez dozvole korisnika. Iako bi se iz naziva moglo zaključiti da samo špijunira rad korisnika, većina Spyware-a radi puno više od toga. Mogu služiti kako bi sakupljali informacije o korisniku, mijenjali početnu stranicu u Internet pregledniku, instalirali dodatne programe na računalo i drugo.

http://os2.zemris.fer.hr/ns/2008_Mackovic/Spyware.htm

Trojanski konj - Zloćudni program koji se pretvara kao legitimna aplikacija

Trojanski konj je oblik zloćudnog programa koji se pretvara kao legitimna aplikacija. U početku se pretvara kao da obavlja korisnu funkcionalnost za korisnika, no u pozadini izvodi štetne radnje (na primjer, krađa informacija). Za razliku od crva, ovaj oblik zloćudnih programa se ne širi samostalno.

http://www.webopedia.com/TERM/T/Trojan_horse.html

Virus - Računalni virus

Virusi su programi koji se mogu kopirati i zaraziti računalo bez znanja ili dopuštenja korisnika. Računalo se može zaraziti na razne načine preko Interneta, CD-a, USB-a... Virus dolaze većinom sa drugim programima, kao što su npr. Trojanski konji kako bi maskirali svoj rad i kako bi ih bilo još teže za otkriti. Namjene virusa su različite, mogu služiti samo kako bi radili štetu no neki su manje štetni i samo usporavaju računalo i smetaju korisniku u radu. Virus se spremaju u memoriju računala i pokreću se s operacijskim sustavom i inficiraju programe koji se pokreću.

<http://www.ust.hk/itsc/antivirus/general/whatis.html>

Zlonamjerni program

Zlonamjerni programi (eng. malware) su programi (mogu biti i skripte i kodovi) namijenjeni ometanju operacija u računalu, prikupljanju osjetljivih informacija ili dobivanju neovlaštenog pristupa računalnim sustavima. To je općenit naziv koji se koristi za sve vrste programa ili koda koji su namijenjeni zlonamjernom iskorištavanju računala i podataka u njemu bez korisnikova znanja.

www.wisegeek.com/what-is-a-malware-virus.htm

Reference

- [1] Index, Konačna verzija ACTA-e, veljača 2012.
http://www.index.hr/images2/ACTA_Index_konacna.pdf, ožujak 2012.
- [2] Wikipedia, ACTA
http://en.wikipedia.org/wiki/Anti-Counterfeiting_Trade_Agreement, ožujak 2012.
- [3] What Makes ACTA So Controversial?
<http://www.edri.org/files/acta-bklt-p2s.pdf>, ožujak 2012.
- [4] Erik Kain: A Brief History Of US Anti-Piracy Efforts, veljača 2012.
<http://www.forbes.com/sites/erikkain/2012/02/15/a-brief-history-of-us-anti-piracy-efforts/>, ožujak 2012.
- [5] Amit Agarwal: Downloading Serials or Cracks from Internet Could be Dangerous, svibanj 2005.
<http://labnol.blogspot.com/2005/05/downloading-software-serials-or-cracks.html>, ožujak 2012.
- [6] Wikipedia, Software cracking
http://en.wikipedia.org/wiki/Software_cracking, ožujak 2012.
- [7] Simon Brew: ACTA: the basics, the controversies, and the future, veljača 2012.
<http://www.itpro.co.uk/638692/acta-the-basics-the-controversies-and-the-future>, ožujak 2012.
- [8] Wikipedia, SOPA
http://en.wikipedia.org/wiki/Stop_Online_Piracy_Act, ožujak 2012.
- [9] Jared Newman: SOPA and PIPA: Just the Facts, siječanj 2012.
http://www.pcworld.com/article/248298/sopa_and_pipa_just_the_facts.html, ožujak 2012.
- [10] Ivana Šaškor: Zašto SOPA i PIPA mogu dugoročno "isključiti" Internet svima, a ne samo njima, siječanj 2012.
<http://www.netokracija.com/sopa-pipa-objasnjenje-22254>, ožujak 2012.